

20 ÉV ALATTI VÁRANDÓSOK: MENNYIRE JELLEMZŐ ÉS MI BEFOLYÁSOLJA A HÁTRÁNYOS HELYZETET?*

Szabó Laura – Makay Zsuzsanna

ÖSSZEFOGLALÓ

A fiatalkori gyermekvállalás gyakorisága számottevően csökkent az utóbbi évtizedekben, ám továbbra is fontos a jelenség társadalmi vonatkozása. A Kohorsz '18 adatait felhasználva a várandósság 7. hónapjában válaszoló, 20 éves kor alatti várandósok társadalmi státuszát elemezzük. Arra keressük a választ, hogy mennyire hátrányos helyzetű ez a csoport? Mennyire figyelhetők meg különbségek náluk e téren, vannak-e körükben a többi kiskorú várandóshoz képest rosszabb körülmények között élők és olyanok, akikre ez kevésbé igaz? A hátrányos helyzet milyen mértékben magyarázható az alacsony életkorral?

Eredményeink szerint a fiatalkori várandósság egy erőteljesen hátrányos társadalmi réteghez kötődik: a nők iskolai végzettsége kortársaikhoz képest is alacsony; a párkapcsolati helyzetük bizonytalan, hiszen közel ötödüknek nincs együtt élő partnere a várandósság idején; tíz gyermekből kilenc várhatóan házasságon kívül születik; és a fiatalkori várandósok fele a legalsó jövedelmi ötöd-be tartozik a becsült ekvivalens háztartási jövedelem alapján.

Klaszterelemzéssel kimutatjuk ugyanakkor, hogy a hátrányos helyzet szempontjából nem homogén ez a csoport: főként a párkapcsolati helyzete szerint lehet elkülöníteni egy különösen hátrányos csoportot, a fiatal gyermekvállalók 18%-át, akik jellemzően kiskorúak, nincs együtt élő partnerük, és a többieknél

---

* Jelen tanulmány elkészülte és a Kohorsz '18 kutatás adatfelvétele az EFOP-1.9.4-VEKOP-16-2016-00001 azonosítószámú, „A szociális ágazat módszertani és információs rendszereinek megújítása” című kiemelt projekt keretében valósult meg. Köszönettel tartozunk a három anonim bírálónak a kézirat első változatához fűzött megjegyzéseikért és javaslataikért.

is rosszabb jövedelmi körülmények között élnek. Regressziós elemzéssel alátámasztjuk, hogy a többi várandóshoz képest a fiatal életkor önmagában is erőteljes előjelzője az alacsony társadalmi státusznak: a 20 év alattiak mintegy 35%-kal nagyobb eséllyel hátrányos helyzetűek, mint az idősebb várandósok. Emellett több változó is kihat a hátrányos helyzetre, a legerőteljesebben a munkapiaci státusz.

Tárgyszavak: fiatalkorú gyermekvállalás, termékenység, hátrányos helyzet, Kohorsz '18

Szabó Laura, KSH Népeségtudományi Kutatóintézet

E-mail: szabo@demografia.hu

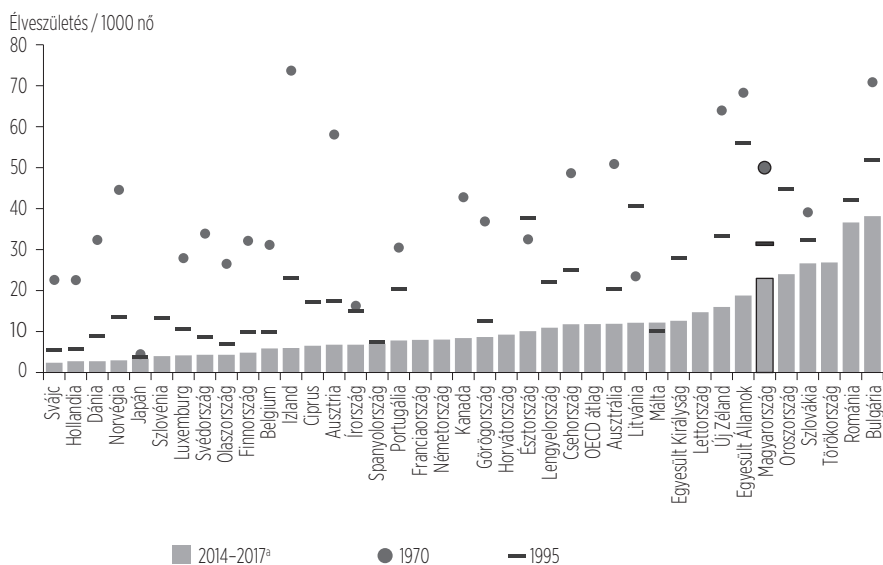
Makay Zsuzsanna, KSH Népeségtudományi Kutatóintézet

E-mail: makay@demografia.hu

BEVEZETÉS

Az 1970-es évektől a fejlett országokban számottevően csökkent a 20 év alatti nők gyermekvállalása. Ekkor ezer 20 év alatti nőre átlagosan mintegy 40 élveszületés jutott évente (az országok között igen nagy eltérésekkel) (1. ábra). Magyarországon ez időben az értéke 50 ezrelék körül alakult, majd számos országgal ellentétben tovább emelkedett, és 1980-ban érte el a csúcát, 68 ezreléssel (1. táblázat). Majd csak ezt követően indult meg a – számos országban már folyamatban lévő – csökkenés.

1. ábra: Ezer fiatalokú nőre (15–19 éves) jutó élveszületések az OECD-országokban

^a 2017 vagy az utolsó elérhető év.

Forrás: OECD.

Számos, nyugat-európai országban ezer fiatal nőnek a 2000-es években már csak mintegy 10 gyermeke született évente. Hazánkban a legalacsonyabb értéket, 18 ezreléket 2010-ben figyelték meg. Ezt követően néhány évig – meglepő módon – ismét emelkedés történt, és az újabb csökkenés előtt, 2016-ban 24,8 élveszületés jutott a 20 év alatti fiatalokra (1. táblázat), ami azonban még mindig igen magasnak számít, összevetve több nyugati ország 2 és 7 ezrelék közötti értékeivel.

1. táblázat: Ezer fiatalkorú nőre (15–19 éves) jutó élveszületések száma Magyarországon

1960	1970	1980	1990	2000	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
52,5	50,5	68,0	39,5	23,3	17,9	18,0	19,2	21,1	23,1	22,8	24,8	22,9	22,0

Forrás: KSH Demográfiai évkönyv, 2018.

A szakirodalomban széles körben dokumentált, hogy a fiatalkori gyermekvállalás nagymértékben kötődik egy alacsony társadalmi státuszú, gazdasági, etnikai és földrajzi szempontból hátrányos helyzetben lévő csoporthoz (Kiernan, 1980, 1997; Imamura et al., 2007; Wellings et al., 2016; WHO, 2018), és ez Magyarországra is jellemző (Makay, 2019; Pongrácz, 1987b; Pongrácz és S. Molnár, 1994; Gyukits, 2003, 2009, 2015). A jelenség emellett csökkenti a gyakran már amúgy is hátrányos helyzetben lévő fiatalok pozitív életkilátásait: ezek a nők ritkábban házasok, iskolai tanulmányaik befejezetlensége miatt alacsony végzettségűek maradnak, és jellemzően hosszabb távon is alacsony gazdasági aktivitásúak (Kelly, 1994; Gyukits, 2015).

Emiatt egyes, hagyományosan magas fiatalkori gyermekvállalási mintázattal rendelkező országokban komoly politikai intézkedésekre került sor a jelenség visszaszorítására. 1999-ben az Egyesült Királyság kormánya azzal a céllal indította el a „Teenage Pregnancy Strategy” című programot, hogy a 18 éven aluliak teherbeesése 2010-re a felére csökkenjen. A program többek között felvilágosító médiakampányt, valamint egyéb, a fiatalok szexuális felvilágosítását elősegítő programokat, a megbízható fogamzásgátlási eszközökhöz jobb hozzáférési lehetőségeket tartalmazott, illetve támogatási formákat dolgoztak ki a már várandós tinédzserek számára az oktatásban és a munkaerőpiacon való részvételhez (Skinner & Marino, 2016). A program eredményeként számottevően csökkent a fiatalkori gyermekvállalás az Egyesült Királyságban, valamint emelkedett a 18 év alatti anyák oktatásban való részvétele (Wellings et al., 2016).

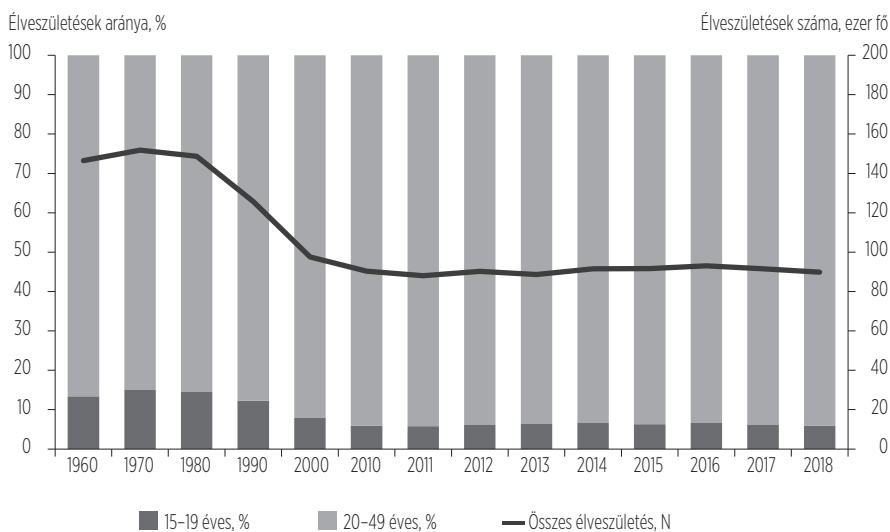
A fiatalkori teherbeesés tehát komoly társadalmi probléma, amelyre erőteljesen kihat az oktatásban eltöltött idő (Humlum et al., 2017). A tankötelezettség emelése ugyanis egyértelműen csökkenti a tinédzser anyák számát, miközben a középiskola félbeszakítása erőteljesen megnöveli a fiatalkori gyermekvállalás kockázatát (Suri, 1994; Tan, 2017). A hátrányos társadalmi pozíció az iskolai sikertelenséggel együtt ugyanakkor a gyermekvállalás mozgatórugója is lehet, mivel alacsony teljesítmény esetén a fiatal nők a további tanulmányi előmenetelüket negatívan, a munkaerőpiaci helyzetüket kilátástalannak ítélik meg, és ez egy esetleges teherbeesés esetén inkább az anyaság melletti választásra sarkallja

őket (Suri, 1994). Ilyen szempontból az oktatási rendszer egyszerre fékezheti, de okozhatja is a fiatalkori gyermekvállalást.

A szakirodalom egyetért abban, hogy ezen várandósságok visszaszorításában komoly szerepet játszik a fogamzásgátló módszerek népszerűsítése, és az azokhoz való könnyített hozzáférés, elsősorban a fogamzásgátló tabletta és az óvszer könnyű elérhetősége (mind anyagilag, mind „logisztikailag”). Emellett lényeges elem a szexuális életről való nyílt diskurzus, amelyben – a szülők mellett – az oktatási intézményeknek, a védőnői, családtervezési központoknak is komoly szerepük kell, hogy legyen. De a média felelőssége sem elhanyagolható, hiszen a fiatalok szexuális ismereteik jó részét onnan merítik (Jones et al., 1985; Polis & Jones, 2018).

A fejlett országokban a fiatalkorú gyermekvállalás háttérbe szorulása egybeesett a termékenységi szint 20. század második felében lezajló csökkenésével, amely a fiatalkorúak körében még erőteljesebb volt, mint a többi női korcsoportban. Ennek következményeként a születések kisebb hányada érinti manapság a fiatalkorúakat, mint például az 1970-es vagy 1980-as években (2. ábra).

2. ábra: Az élveszületések megoszlása az anya korcsoportja szerint

Forrás: KSH Demográfiai évkönyv, 2018.

Magyarországon az 1980-as és 1990-es években készült átfogó, longitudinális vizsgálat a fiatalkorú várandósokról (Pongrácz, 1983, 1987a, 1987b; Pongrácz és S. Molnár, 1986, 1987, 1994). Kimutatták, hogy a tinédzserkorban (18 év alatt)

teherbe esett fiatalok heterogén csoportot képeztek abból a szempontból, hogy eltéréseket mutattak a teherbeesésük körülményei, a teherbeesést motiváló okok, illetve a teherbeesés utáni magatartásuk, és ezeket a különbségeket vissza lehetett vezetni a társadalmi háttérben és a demográfiai jellemzőkben kimutatható eltérésekre. Ebben a kutatásban a várandósok három jól differenciálható csoportját elemezték: a házasságban, az élettársi kapcsolatban és a partnerkapcsolat nélkül élőket. Közülük a *gyermeküket élettársi kapcsolatban vállaló* anyák voltak a leghátrányosabb helyzetben mind az iskolai végzettségük, mind a családi háttérük miatt. Az alacsony iskolai végzettség nemcsak rájuk, hanem még inkább a szüleikre volt jellemző, ezenfelül alacsony „kulturális szint” mellett, ingerszegény környezetben éltek. Ennek a csoportnak a többsége roma nemzetiségű volt, akikre az is jellemző volt, hogy elutasították a fogamzásgátlást, és a gyermeküket tudatosan vállalták egy elfogadó környezetben (Pongrácz, 1987a; Pongrácz és S. Molnár, 1987).

Az *egyedülálló anyák csoportjában* sokféle háttérű nő volt a „félanalfabéta cigánylányoktól” (Pongrácz 1987a: 165) kezdve a jobb körülmények között élő, középiskolából kiesett lányokig, akik jellemzően későn észlelték a várandósságukat, ezért belekényszerültek a terhesség kihordásába (Pongrácz, 1987b; Pongrácz és S. Molnár, 1994). Ez a csoport abból a szempontból számított hátrányos helyzetűnek, hogy a partnerkapcsolatuk már a szülés időpontjára felbomlott, vagy a gyermek apja az apaságot nem volt hajlandó elismerni, és ezért egy nagyon bizonytalan párkapcsolati helyzetben születtek meg a gyermekeik. A *házasságban élő* fiatalkorú gyermekvállalók csoportja – habár az iskolai végzettségük, valamint a családi-társadalmi háttérük elmaradt az átlagostól – nem számított ebből a szempontból periférikus helyzetűnek, a házasságban élő fiatalkorúak voltak a legkevésbé hátrányos helyzetben (Pongrácz és S. Molnár, 1986). Pongrácz és S. Molnár (1994) megjegyzik, hogy a fiatalkorú várandósságok meglepően magas hányada volt kívánt terhesség (legalábbis a várandósoknak a szülés időpontjában tett vallomásuk szerint), ami elsősorban a házasságban és élettársi kapcsolatban élő fiatalkorúakat jellemezte.

A párkapcsolati státusz különbségei nagymértékben megmagyarázták tehát a várandósok társadalmi helyzetét, így a házasságban, illetve élettársi kapcsolatban gyermeket vállaló fiatalok teljesen eltérő élethelyzetben voltak.

Ugyanakkor tudjuk, hogy az elmúlt 35 évben sokat változtak a párkapcsolatok. Az első házasságkötés ideje erőteljesen kitolódott, a házasság előtt a fiatalok nagy része élettársi kapcsolatban él, valamint az élettársi kapcsolatok a házassággal azonos megítélés alá kerültek a lakosság egy döntő része számára (Murinkó és Rohr, 2018; Spéder, 2005). Éppen ezért azt feltételezzük, hogy

ma már mind a házastársukkal, mind az élettársukkal élő fiatalkorú várandósok párkapcsolati szempontból biztonságosabb környezetben várják gyermekeiket, mint néhány évtizeddel korábban; elképzelhető, hogy mindkét csoportra kevésbé jellemző a hátrányos helyzet szemben azokkal, akiknek nincs együtt élő párkapcsolatuk. Vagyis az a feltételezésünk, hogy a 21. század első felében nem az élettársi kapcsolatban élő fiatalkorú várandósok vannak a leghátrányosabb helyzetben, hanem a partnerkapcsolat nélkül élő fiatalkorú várandósok, mivel a társadalmi-gazdasági, demográfiai és egészségi hátrányok őket érintik a leginkább.

Az eddigi elemzések tehát azt jelezték, hogy a fiatalkorú várandósok csoportja összességében egyértelműen hátrányos társadalmi-gazdasági helyzetben van. Ezzel mi is egyetértünk, ugyanakkor azt is gondoljuk, hogy ha a társadalmi és gazdasági hátrányos helyzet szempontjából talán homogénnek is tekinthető ez a csoport, akkor is léteznek közöttük különbségek demográfiai, párkapcsolati, egészségi jellemzők mentén. Tanulmányunkban két- és többváltozós elemzésekkel arra keressük a választ, hogy milyen jellemzők különböztetik meg a fiatalkorú várandósok egyes csoportjait, és a demográfiai, párkapcsolati, egészségi jellemzőkben eltérő fiatalkorú várandósok csoportjait hogyan érintik a különböző hátrányok. Ugyanis nemcsak a fiatalon gyermeket vállaló nők további elszegényedése a kockázat, hanem az is, hogy a fiatalkorú várandósoktól született gyermekek körében nagyobb az esélye mind a szegénységnek (Bradshaw et al., 2005; Mollborn, 2017; Social Exclusion Unit, 1999), mind a későbbi társadalmi és egészségi hátrányoknak (Fullerton et al., 1997), így növelve és tovább örökítve a szegénységet, valamint a szegénységben élők számát.

ADATOK, MÓDSZERTAN

Kutatási kérdéseinket a Kohorsz '18 Magyar Születési Kohorszvizsgálat adatai segítségével válaszoljuk meg. A Kohorsz '18 a KSH Népegyetemes Kutatóintézet által indított longitudinális kutatás, amely közel 9000, 2018–2019-ben született gyermek felnövekedésének vizsgálatát célozta meg a magzati kortól a felnövekedésig, több adatfelvételi hullámon keresztül. A mintavételhez összetett, többlépcsős mintavételi eljárást használtunk, amelynek elsődleges mintavételi egysége a területi védőnői körzet volt. A minta kiválasztásakor figyelembe vettük a védőnői körzetekben várható születésszámot, az adott körzet földrajzi elhelyezkedését és társadalmi státuszát, illetve a becsült válaszadási hajlandóságot (Kapitány, 2018). Az ún. főkérdőívet a védőnők kérdezték le személyesen, az ér-

zékeny kérdésekre pedig önkitöltős formában válaszoltak a várandósok. Emellett a védőnők rögzítették a várandósgondozási könyv kiválasztott adatait is (például a nőgyógyász által jegyzett szülés várható idejét is, az előző terhességek idejét, számát és kimenetelét). Adataink forrása ezen adatfelvétel egyéni szintű, súlyozott adatbázisa, az elemszám 8287 fő (Szabó et al., 2020). A későbbi adatfelvételekből egy-egy (időben változatlan) anyai jellemzőt leíró változót emeltünk át a várandósokori adatbázisba, de elsősorban a várandós kutatás alapfelvételének kérdéseivel dolgozunk, a várandósgondozási könyv (például a terhességek, vetélések száma, hányadik héten jelentkezett a várandós a védőnőnél), illetve az önkitöltős kérdőív(ek) adataival (háztartási jövedelem, nemzetiség).

2. táblázat: A válaszadók száma

Ország	Teljes minta, N (13–49 év)	Fiatalkorú várandósok, N (13–19 év)
Várandós főkérdőív		501
Összes nő száma és aránya	8287	(6,05%)
Várandósgondozási könyv	8254	499
Várandós önkitöltős kérdőív: – háztartási jövedelem	7002	396
Féléves kori önkitöltős kérdőív: – nemzetiség	7382	419
18 hónapos kérdőív: – várandós szüleinek iskolai végzettsége	4977	213
– szülők párkapcsolati helyzete, reprodukció	2380	128

Forrás: Kohorsz '18, Magyar Születési Kohorszvizsgálat.

A csoport egy kis részéről (akiket a 18 hónapos adatfelvétel során erről kérdeztünk) tudjuk, hogy mi volt a szülei iskolai végzettsége, hány évesen szülte az édesanyjuk az első gyermekét, és hogy milyen volt a szülei párkapcsolati helyzete (elváltak-e vagy sem), illetve nevelkedtek-e egy ideig egyszülős vagy nevelőapával egy háztartásban.

Elemzésünkben azokat tekintjük fiatalkorú várandósoknak, akik még nem töltötték be a 20. életévüket, ez a teljes – várandós – minta 6%-a, összesen 501 fő.¹

¹ A súlyozatlan adatbázisban a 19 éves és annál fiatalabbak száma 414 fő, de elemzésünkben anyai súllyal súlyozott adatokkal dolgozunk (a minta súlyozásáról lásd részletesen Kapitány, 2018; illetve Szabó et al., 2020).

Leíró elemzésünkben két- és többváltozós módszerekkel dolgozunk. A fiatalok várandósok jellemzőinek bemutatása után hierarchikus klaszterelemzéssel osztjuk csoportokra a fiatalok várandósokat. Majd megnézzük, hogy a fiatal életkor egyéb változók kiszűrése után is mutat-e összefüggést a hátrányos társadalmi, gazdasági helyzettel, amit logisztikus regressziós elemzéssel ellenőrizzük.

EREDMÉNYEK

I. LEÍRÓ ELEMZÉSEK: A FIATALKORÚ VÁRANDÓSOK BEMUTATÁSA...

A szakirodalom áttekintése azt jelezte számunkra, hogy a fiatalok várandósok több szempontból is hátrányos helyzetűek, aminek a hátterében értelemszerűen a csoport fiatal életkora áll, hiszen 19 évesen vagy még ennél is fiatalabb életkorban a szakmai, párkapcsolati és családi életútjuknak nagyon az elején vannak, és ez implicite meghatározza mind az iskolai végzettségüket, mind a foglalkozási státuszukat, valamint a jövedelmi helyzetüket. A következőkben azt tekintjük át, hogyan oszlik meg a fiatalok, 2018-2019-ben várandós nők csoportja egyes kiemelt demográfiai, gazdasági, társadalmi és egészségi szempont alapján. (A részletes adatokat az online melléklet tartalmazza: [1. melléklet](#)).

... főbb demográfiai jellemzőik szerint

A fiatalok várandósok közel kétharmada 18–19 éves (64%), míg bő egyharmada 17 éves vagy annál fiatalabb (36%). Ez az életkori megoszlás értelemszerűen befolyásolja mind az iskolai végzettség, mind a gazdasági és párkapcsolati státusz szerinti megoszlásokat, hiszen 16 éves korukban a fiatalok még nem szerezhetnek sem érettségit, sem diplomát, 15 éves koruk előtt nem lehetnek foglalkoztatottak, illetve 18 éves koruk előtt házasságot sem köthetnek gyámhatósági engedély nélkül.²

² A kérdéses időpontjában Magyarországon 18 év volt a házasságkötés megengedett életkora, 16–18 év között pedig csak gyámhatósági engedéllyel köthető házasság.

3. táblázat: A 14–19 éves női népesség száma és megoszlása iskolai végzettség szerint a népszámlálási és Kohorsz '18-adatok szerint

Iskolai végzettség	14 éves	15 éves	16 éves	17 éves	18 éves	19 éves	14–19 év
Teljes női népesség (népszámlálás)							
<8 általános	76,7	8,0	3,5	2,0	1,4	1,3	21,7
8 általános	23,3	92,0	96,5	97,7	69,2	29,8	62,9
Szakiskola, szakmunkás				0,3	2,5	7,1	1,6
Érettségi					26,9	61,8	13,9
<i>N (100%)</i>	97,790	54,712	55,904	58,705	58,972	61,166	387,249
Fiatalkorú, 2018-2019-ben várandós nők							
<8 általános	100,0	44,6	32,1	18,0	15,1	15,8	19,7
8 általános		55,4	67,9	78,7	69,8	59,6	66,7
Szakiskola, szakmunkás				3,3	9,4	15,3	8,7
Érettségi					5,7	9,3	4,9
<i>N (100%)</i>	5	18	41	92	119	139	414

Forrás: A 2011. évi népszámlálás és a Kohorsz '18, várandós kutatás.

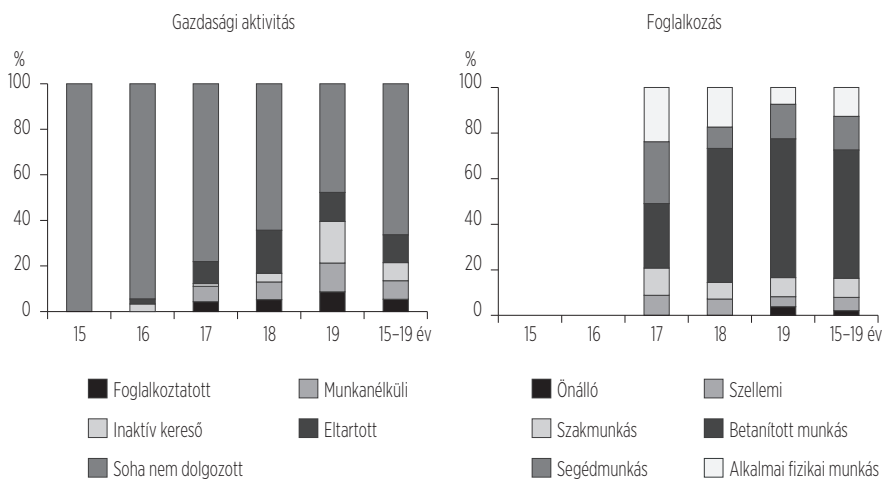
A fiatalkorú várandósok alacsony iskolai végzettséggel rendelkeznek: 20%-uk nem fejezte be a 8 általánost, 67%-uknak pedig legfeljebb 8 általános iskolai végzettsége van. Szakiskolai, szakmunkás végzettsége 9, míg érettségije 5%-uknak van (3. táblázat). Ezek az arányok messze alacsonyabbak, mint a kortársaik körében a népszámlálás alapján mért arányok (3. táblázat). Ha alacsony az iskolai végzettségük, akkor alacsonyabb a gazdasági aktivitási státuszuk is: 79%-uk eltartott, illetve soha nem dolgozott, és alig 5%-uk foglalkoztatott, elsősorban az idősebb, 19 éves korosztályból (3. ábra). Azon 17–19 éves fiatalkorú várandósok közül, akik dolgoznak vagy valaha dolgoztak, a többség betanított (56%), segéd- (15%), vagy alkalmi fizikai munkás (13%) volt, életkoronként eltérő arányokban (3. ábra).

A Kohorsz '18-kutatásban a várandósok a nemzetiségüket önkéntöltős formában jelölték meg: 28% vallotta romának magát, 55% nem romának, míg 16%-ról nincs információnk (1. melléklet).³ Kiemeljük, hogy ezt megelőző kutatások is azt

³Ezen adat forrása a hat hónapos adatfelvétel önkéntöltős kérdőívéből származik. A nemzetiségi kérdésre való válaszadás önkéntes volt, és a KSH népszámlálási gyakorlatát követte (KSH, 2011). Romának azt tekintettük, aki az első vagy második nemzetiségi kérdésre magát romának vallotta. Ha valaki üresen hagyta az önkéntöltős kérdőív e kérdését, akkor nincs információnk a nemzetiségéről.

jelezték, hogy a fiatalok várandósság „nem cigánykérdés” (Pongrácz 1987a; Gyukits 2003, 2009), hanem szociális, de mivel a romák többsége nagyon nehéz szociális helyzetben él, gyakoribb körükben a fiatalok gyermekvállalás.⁴ Ezzel a ténnyel függhet össze az is, hogy a fiatalok várandósok többsége a kérdezés idején a kevésbé fejlett vidéki megyékben (65%), illetve döntő többségük (84%) 20 ezer főnél kisebb lélekszámú településeken élt (1. melléklet).

3. ábra: A fiatalok várandósok megoszlása fő demográfiai jellemzők szerint

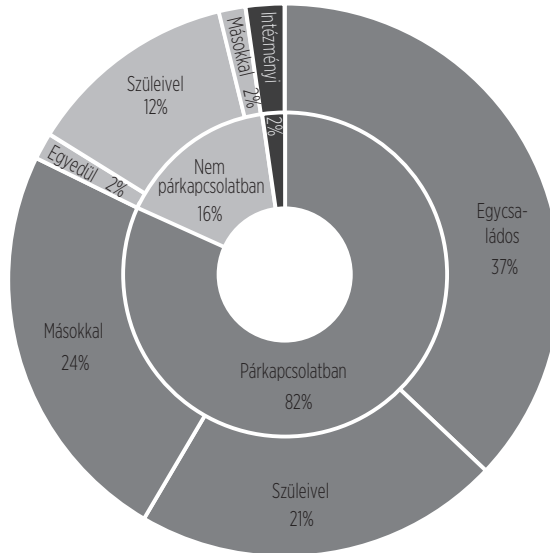
Forrás: Kohorsz '18, várandós kutatás. Az esetszámokat lásd az 1. mellékletben.

⁴ Vagy ahogy Pongrácz és S. Molnár (1987:16) jelezte: „Azok a demográfiai, társadalmi és szocializációs hatások, amelyek a házasságon kívül szült serdülők etnikai összetételéből (megjegyzés: 53% roma) és az élettársi kapcsolatban élő fiatal anyák jelentős arányából következnek, meghatározó szerepet játszanak, s visszatükröződnek a kutatási eredményekben, megállapításokban is. Más szóval a házasságon kívül szült, de élettársi kapcsolatban élő anyák magatartása sok vonatkozásban inkább a házasságban szült fiatal anyákéhoz, semmint az egyedülálló, megcsesett lányokéhoz hasonló.”

... a háztartásra vonatkozó jellemzők szerint

A fiatalok nagy többsége (82%) párkapcsolatban él, 16%-uknak nincs együtt élő párkapcsolata, míg 2%-uk intézményi háztartásban él (4. ábra).

4. ábra: Háztartásszerkezet a várandósok körében

Forrás: Kohorsz '18, várandós kutatás. (N: 1. mellékletben)

Azok, akiknek van párkapcsolata, többségében egycsaládos, párkapcsolaton alapuló háztartásban élnek (37%), ennél kevesebben a szüleikkel (21%) vagy más személyekkel élnek egy háztartásban (24%). Míg azok a várandósok, akiknek nincs együtt élő párkapcsolatuk, többségében a szüleikkel élnek (12%), és kevésbé egyedül (2%) vagy másokkal (2%). Elsősorban az idősebbek élnek a párjukkal egycsaládos háztartásban: a 19 évesek 54%-a (1. melléklet).

A fiatalok 45%-a olyan háztartásban él, amelynek jövedelme a legalsó jövedelmi ötödben helyezkedik el (ekvivalens háztartási jövedelem⁵, négyzetgyökös ekvivalenciaskála használatával képezve), míg 66%-uk az alsó két jövedelmi ötödhöz tartozik. Ugyanakkor, ha a szubjektív jövedelmi helyze-

⁵ Az eredményeket befolyásolhatja, ha a kutatásban használt egyéb jövedelmi változóval becsüljük az eredményeket.

tet nézzük, közel fele-fele arányban jelölték meg, hogy *nehézségek árán*, illetve, hogy *könnyen* tudja a háztartásuk fedezni a szokásos kiadásait (51% vs. 48%). Igaz, míg csak 1%-uk mondta, hogy „nagyon könnyen”, addig 7%-uk úgy nyilatkozott, hogy „nagy nehézségek árán” tudják ezt fedezni. Számításaink azt is jelezték, hogy azokban a háztartásokban, amelyekben a várandósok a szüleikkel élnek együtt, mind az átlag (89 ezer vs. 100 ezer forint), mind a medián ekvivalens háztartási jövedelem (76 ezer vs. 95 ezer forint) alacsonyabb volt, mint a többi háztartásban.

... párkapcsolati jellemzők szerint

A 20 év alatti várandósok közel háromnegyede élettársi kapcsolatban (73%), és 10%-a házasságban él. Közel egyötödüknek nincs együtt élő párkapcsolata (4. táblázat).

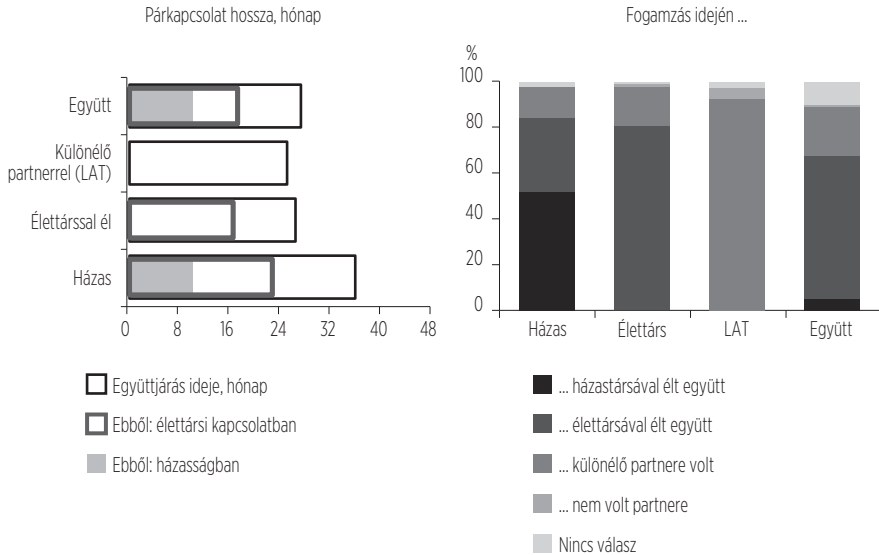
4. táblázat: A női népesség megoszlása a valós párkapcsolati helyzet szerint, életkoronként, 2011

	Házastársával él, %	Élettársával él, %	Külön élő partnerre van, %	Nincs partnere, %	N, súlyozott, fő
Együtt	9,6	73,2	8,6	8,6	501
13-17 éves	4,8	66,7	16,8	11,7	182
18-19 éves	12,3	76,9	4,0	6,9	319

Forrás: Kohorsz '18, várandós kutatás.

A fiatalok 13-17 évesek körében alacsony, alig 5%, míg a 18-19 évesek körében magasabb, 12% a házastárssal élők aránya (4. táblázat). Az együtt élő párkapcsolat nélküliek aránya, illetve azoké, akiknek nincs partnerük, éppen a 13-17 évesek körében magasabb, míg a 18-19 évesek esetében viszonylag alacsonyabb. Vagyis az életkorból fakadó előny értelemszerűen a párkapcsolati státusból származó előnnyel párosul, hiszen mind a házások, mind az élettársi kapcsolatban élők egyben idősebbek is. A 20 év alatti várandósok az életkorukból kifolyólag sem rendelkezhetnek hosszú párkapcsolattal, ennek ellenére 21 hónapja (mediánértékben) éltek párjaikkal (5. ábra).

5. ábra: A fiatalkorú várandósok megoszlása párkapcsolati jellemzőik szerint

Forrás: Kohorsz '18, várandós kutatás.

Azoknak tartott a leghosszabb ideje, 32 hónapja (mediánértékben) a párkapcsolatuk, akik a kérdezés idején házasságban éltek, míg a külön élő partnerrel rendelkezőknek a legrövidebb ideje, 15 hónapja (mediánértékben).

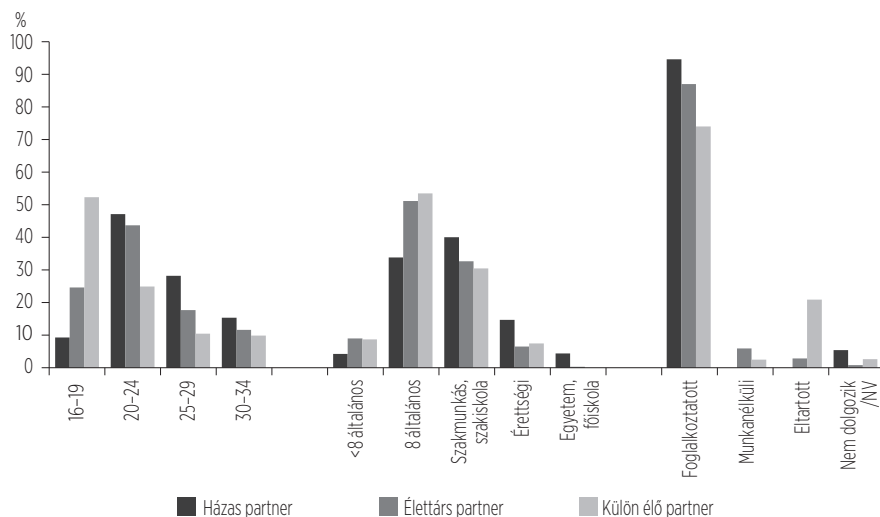
A Kohorsz '18-gyermekek nagy többsége, 90%-a házasságon kívül fog szülni (4. táblázat). A szülés várható ideje alapján becsült fogamzási dátumból kiindulva azt is látjuk, hogy a többség esetében a fogamzás és a várandósság 7. hónapja között nem volt változás a párkapcsolati státuszban: 92%-uknak külön élő partnere volt és a kérdezés idején is az van; 81%-uk élettársi kapcsolatban élt és most is úgy él (5. ábra). Igaz, a kérdezés időpontjában házasoknak alig több mint a fele volt házas a fogantatás idején, 46%-uk a várandósság létrejötte után lépett frigyre. Ha emellett figyelembe vesszük azt is, hogy az élettársi kapcsolatban élők 17%-a külön élt a partnerétől a fogantatás idején, de a várandósság 7. hónapjára összeköltöztek, akkor azt mondhatjuk, hogy a várandósok közel kétharmada stabilizálta a párkapcsolatát a gyermek születéséig, mert vagy házasságot kötött vagy összeköltözött a partnerével. A párkapcsolatok további szorosabbá tétele is várható a közeljövőben, hiszen a kérdezés idején élettársi kapcsolatban élők közül a többség házasságkötést tervez (63%), 32%-uk egy éven belül; a külön élő partnerrel rendelkezők döntő többsége (98%) pedig

összeköltözést tervez a partnerével, közel egyharmaduk (29%) még a gyermek születése előtt.

... a partner demográfiai jellemzői szerint

A fiatalkorú várandósok partnerei valamivel előnyösebb társadalmi-gazdasági helyzetben vannak, mint maguk a várandósok. A relatív többségnek a partnere 20–24 éves (42%), de azoknak is magas az aránya, akiknek szintén 20 év alatti a partnere (26%), ez leginkább a 15–17 éves fiatalokra jellemző (1. melléklet). A fiatalkorú várandósok felének a partnere legfeljebb 8 általánost végzett (58%), és relatíve magas azok aránya is, akiknél szakmunkás végzettségű a partner (33%). Ezzel függhet össze, hogy a fiatalkorú várandósok többségének a partnere foglalkoztatott (87%), és nem feltétlenül közmunkásként (5%), hanem a legtöbbjük határozott vagy határozatlan idejű alkalmazottként (72%) dolgozik. Azok a magasabb társadalmi-gazdasági státuszú partnerek, akik házasságban élnek a várandóssal, és azok az alacsonyabb státuszúak, akik a várandós külön élő partnerei (6. ábra).

6. ábra: A partnerek megoszlása demográfiai jellemzők és párkapcsolati státusz szerint

Forrás: Kohorsz '18, várandós kutatás.

II. A FIATALKORÚAK KÜLÖNBÖZŐ CSOPORTJAI

A fent leírt eredmények arra engednek következtetni, hogy a fiatalkorú gyermekvállalók összességében valóban a társadalom hátrányos rétegéből kerülnek ki. Felvetődik azonban a kérdés, hogy ebből a szempontból homogén csoportot alkotnak-e, vagy van-e közöttük olyan csoport is, amely a többiekénél valamivel jobb társadalmi helyzetben van? E kérdésre klaszterelemzéssel válaszolunk, hiszen nincsen egy olyan változónk, amely rögzítené, hogy egyes fiatalok különböznek-e ilyen szempontból a többiektől. Emiatt bizonyos ismervek alapján megpróbáljuk a fiatal várandósok sokaságát homogén csoportokba rendezni. A módszer fontos eleme, hogy a csoportokon belül nagymértékű legyen a homogeneitás, miközben a különböző csoportok egymástól minél inkább eltérjenek. Vagyis a klaszterelemzés lényege, hogy minimalizáljuk a klaszteren belüli különbségeket az egyének között, és maximalizáljuk a klaszterek közötti különbségeket.

Többféle módszer tesztelése után a hierarchikus klaszterelemzés bizonyult a leghatékonyabbnak, amely leginkább a mintegy 500 főig terjedő minta esetén ad jó eredményt (Mooi et al., 2018). A hierarchikus eljárás során az elemzés abból indul ki, hogy a mintában előforduló minden egyén külön klasztert alkot; az egyénekből kiindulva tehát a használt számítógépes program⁶ megkeresi a leginkább egymásra hasonlító egyéneket, és közös klaszterbe teszi őket. Ezeket a meglévő klasztereket a továbbiakban vagy bővíti a program, vagy új klasztereket hoz létre egymáshoz közel álló elemekből. Majd folytatódik az eljárás mindaddig, amíg az összes elem egyetlen közös klaszterbe nem tömörül. Elemzésünkben összesen 10 klaszterig vizsgáltuk az építkezési folyamatot, és ezekből választottuk ki azt az n számú klasztert, amely a Duda-Hart-index alapján a fiatal várandósokat a legjobban csoportosította (Duda et al., 2001). A klaszterek távolságának meghatározásához Ward's módszert használtunk, amely a klaszteren belüli legkisebb eltérésekre, így a klasztereken belül a legnagyobb homogeneitásra törekszik (Mooi et al., 2018). Kategorális változókat vontunk be az elemzésbe, és végső modellünk ún. simple matching eljárással számolta ki az egyének közötti hasonlóságot. Ez az eljárás kategorális változó esetén alkalmazható, hiszen az objektumok közötti távolság mérésének alapja ez esetben a változók közötti asszociáció, illetve hasonlóság, nem pedig a leggyakrabban használt euklideszi távolság (Everitt, 2011). Az eljáráshoz a változókat dichotomizáltuk, és az alábbi változókat vontuk be az elemzésbe,

---

⁶ Az elemzés STATA/SE 16.0 -val készült.

vagyis a klasztereket ezek alapján alakítottuk ki: párkapcsolat (0=nincs partnere vagy külön élő partnere van, 1=házastársa vagy élettársa van), az anya életkora (0=18 év alatti, 1=18 vagy 19 éves), a jövedelmi helyzet (0=legalsó ötöd; 1=2-5 jövedelmi ötödök)⁷, és az anya aktivitása (0=nincs állása, munkája; 1=van állása, munkája [még akkor is, ha a kérdés idején nem dolgozik aktívan; ilyen szempontból ez egy másik változó, mint amely mentén a leíró részben bemutattuk a fiatalokat]). A hátrányos helyzetre egyéb tényezők is hathatnak, mint például a partner aktivitása vagy az anya iskolai végzettsége, de ezek erősen korrelálnak a fenti változókkal, így ezek alapján nem differenciáltuk a csoportokat. A későbbiekben azonban bemutatjuk, hogy a létrejött klaszterekben lévő egyének milyen eltérést vagy hasonlóságot mutatnak ezen ismérvek szerint is (2. melléklet).

A hierarchikus klaszterelemzés eredménye és a Duda-Hart-index egy háromklaszteres felosztást mutat, amelyben a nők az életkoruk és a partnerkapcsolati helyzetük alapján különböznek a leginkább egymástól. A továbbiakban ezeket a csoportokat egyrészt azon változók mentén írjuk le, amelyek alapján létrehoztuk a klasztereket, másrészt azon többi, a társadalmi helyzetet jelző változó mentén, amelyek az erős korreláció miatt kikerültek a klaszterelemzésből.

(1) Első csoportunk (5. táblázat) olyan nőkből áll, akik többségének nincsen együtt élő partnere, nagyrészt kiskorúak (61%-uk még nem töltötte be a 18. életévét a várandósság 7. hónapjában), jellemzően nincs munkájuk, illetve még sosem dolgoztak (90%), és az esetek 93%-ában legfeljebb az általános iskola 8 osztályát végzeték el. Ők a fiatal várandósok mintegy 18%-át teszik ki, és a leginkább úgy jellemezhetők csoportként, mint „egyedülállók”. Közel 60%-uk jövedelme a legalsó ötödbe esik, és minden jel arra mutat, hogy ez a leghátrányosabb helyzetben lévő csoport a 20 év alatti várandósok körében. A későbbiekben látni fogjuk, hogy ezt a csoportot olyanok alkotják, akik szüleikkel élnek, de ide tömörülnek az intézetben élő kiskorúak is.

(2) A második csoportban minden várandós kiskorú. A korábbi csoporttal szemben azonban kivétel nélkül van együtt élő partnerük, ami miatt feltehetően az előzőnél előnyösebb helyzetben vannak. Valamivel jobb az anyagi helyzetük az első csoporténál, hiszen a 46%-uknak az első ötödnél magasabb sávba esik a jövedelme. Ugyanakkor a nők iskolai végzettsége még az előző csoporténál is

⁷ A jövedelmi ötödre vonatkozó információ a nők mintegy ötödénél hiányzik; a célból, hogy e nőket ne kelljen kizárni az elemzésből, a klaszterelemzéshez többféle imputálási kísérlet után a hiányzó adatokat az átlaggal helyettesítettük, és lényegében bármely módszert használva (keresztábra cellamedióval való helyettesítés stb.) ugyanazt a felosztást kaptuk az itt használt kétszintű változóra, azaz a legalsó kvintilisbe tartozó háztartások aránya nem változik.

alacsonyabb: alig találni közöttük olyat, aki túllépett az általános iskola 8. osztályán, és senkinek nincs munkája. Ám az esetek 79%-ában a partnerük dolgozik. Ezt a csoportot hívhatjuk „kiskorú, partnerrel rendelkező várandósok” (rövidítve: „kiskorú partneresek) csoportjának.

(3) A harmadik klaszterbe a 18. életévüket már betöltött nők kerültek, ez a legnépesebb csoport, a nők 57%-a ide sorolható. Van együtt élő partnerük, sőt 14%-uk házas. Jobb anyagi helyzetben vannak, mint az előző két csoport, de még így is az első jövedelmi ötöd szintjén él az ide tartozók közel fele (48%). Itt a leggyakoribb (17%), hogy a nőknek van munkájuk, és az esetek 92%-ában a partnereik is dolgoznak. A nők iskolai végzettsége számottevően magasabb, mint a másik két csoporté: 13%-uk szakmunkás végzettségű, 8%-uk legalább érettségivel rendelkezik. Ez a „nagykorú, partnerrel rendelkezők” (a „nagykorú partneresek) csoportja.

Ez a felosztás azt mutatja, hogy a fiatalkorú várandósok mintegy 18%-a – az első csoport – különösen hátrányos helyzetű, hiszen nincs együtt élő partnerük, de ha van is, a partnereik csak az esetek 39%-ában dolgoznak, miközben a várandós nőknek nincs munkájuk. Élesen elválik tőlük a második csoport, itt várhatóan együtt élő párkapcsolatba érkezik a gyermek, és a partnerek 79%-a dolgozik, miközben a nők több mint harmadának is van munkája, noha körükben a legmagasabb az alacsony iskolai végzettségűek aránya (és az alacsony iskolai végzettségű szülőké is, ahogy látni fogjuk). A harmadik csoport tagjai mind az életkor, mind az egyéb változók szerint előnyösebb helyzetben vannak.

Nézzük, mit tudunk még e három klaszterbe sorolható fiatalkorú várandósokról (a részletes megoszlások az online mellékletben található: [2. melléklet](#)). Az egyedülálló csoportjának társadalmilag és gazdaságilag hátrányosabb helyzetét az is jelzi, hogy a körükben szignifikánsan magasabb nemcsak a szüleikkel (71%) vagy másokkal (9%) egy háztartásban élők aránya, hanem azoké is, akik intézményi háztartásban élnek (10%). Emellett, a magánháztartásokban élő egyedülálló várandósok háztartásaiban szignifikánsan magasabb az eltartási ráta értéke, illetve a fiatalkorúak, időskorúak és inaktívak aránya, mint a másik a két csoportban. Mindhárom csoportra egyformán jellemző, hogy többségüknél alacsony iskolai végzettségűek a várandós szülei is, az anyák (62–84%) és az apák (56–71%) esetében egyaránt. Igaz, nem az egyedülálló várandósok, hanem a kiskorú partneres várandósok szüleire jellemző a leginkább az alacsony iskolai végzettség (az anyák 84, az apák 71%-ának legfeljebb 8 általános iskolai végzettsége van).

5. táblázat: A klaszterelemzés során létrejött klaszterek és a csoporttagok jellemzőinek megoszlása

		Klasztermegnevezés		
		„Egyedülállók”	„Kiskorú partneresek”	„Nagykorú partneresek”
Megoszlás (súlyozott)		17,8%	25,4%	56,8%
Súlyozott esetszámok, fő		89	127	285
Életkor	< 18 éves	61,2%	100,0%	
	18 vagy 19 éves	38,8%		100,0%
Partnerkapcsolat	házas	,9%	6,2%	13,8%
	élettársa van	2,0%	93,8%	86,2%
	nincs együtt élő partnere	97,2%		
Jövedelem	alsó 1. ötöd	58,8%	54,4%	47,9%
	magasabb	41,2%	45,6%	52,1%
Munka	van munkája	10,0%		16,5%
	egyéb	90,0%	100,0%	83,5%
Iskolai végzettség	8 osztály	93,2%	98,6%	78,8%
	magasabb	6,8%	1,4%	21,2%
Régió	Közép-Magyarország	18,6%	11,5%	12,9%
	fejlett vidéki megyék	19,2%	11,3%	27,0%
	kevésbé fejlett vidéki megyék	62,3%	77,2%	60,1%
Partner aktivitása	dolgozik	38,8%	78,5%	91,9%
	nem dolgozik / nincs partner	61,2%	21,5%	8,1%
Nemzetiség	nem roma	53,3%	54,1%	58,8%
	roma	24,2%	31,8%	28,9%
	ismeretlen	22,5%	14,1%	12,3%

Forrás: Kohorsz '18, várandós és féléves kutatás. Saját számítás.

Mit tudunk a várandósok szüleinek párkapcsolati helyzetéről, és a várandós anyjának termékenységi gyakorlatáról? Ezeket az adatokat a várandósok egy kisebb mintájáról tudtuk begyűjteni a 18 hónapos adatfelvétel során, és azt találtuk, hogy ezen mutatók alapján a három klaszterhez tartozó várandósok statisztikailag nem különböznek egymástól (2. melléklet). A többségüknél a szülők házasságban éltek a várandós születésekor (57–60%), és a várandósok 14 éves koráig zömében együtt is maradtak (61–71%). 14 éves koráig az egyedülálló várandósok 36%-a, míg a nagykorú várandósok 30%-a, a kiskorú partneresek 27%-a élte át a szülei párkapcsolatának megszűnését. Ezek az adatok azt sej-

tetik, hogy talán az egyedülállók nagyobb eséllyel éltek meg olyan helyzeteket, amikor a szüleik párkapcsolata turbulens volt.

A várandósok szülőanyjai szintén 20 éves koruk előtt vagy akörül születték az első gyermeküket: az egyedülálló várandósoké – legalábbis a várandós bevallása alapján – átlagosan 20 évesen, addig a partnerrel élő nagykorú és kiskorú várandósoké átlagosan 19 évesen.

Az abortuszok számában és az azt megélők arányában sincs szignifikáns eltérés a három csoport között, és abban sem, hogy a jelenlegi várandósságuk előtt nem védekeztek. Az egyedülállók körében azonban szignifikánsan többen vannak azok, mint a másik két csoportban, akik bevallották, hogy nem szerettek volna most teherbe esni (21% vs. 9%; 7%), és hogy a várandósságuk előbb következett be, mint szeretnék volna (86% vs. 59%; 68%). Ezzel függ össze az is, hogy időben legkésőbb (a 10,3. héten) az egyedülállók vették észre a várandósságukat, míg a másik két csoport a 7,9. és a 8,6. héten észlelte másállapotát. Az életminőségükre is kihat, hogy nem várták a gyermekeik érkezését: a kiskorú egyedülállók szignifikánsan magasabb arányban (3,4%) mondták, mint a többiek (nagykorú partneresek: 0,4%; kiskorú partneresek: 0%), hogy az életük boldogtalanabb lesz a most születendő gyermek miatt. Úgy tűnik, ezen szempontok alapján is a kiskorú egyedülállók csoportja van a legrosszabb helyzetben.

III. AZ ÉLETKOR ÉS A TÁRSADALMI-GAZDASÁGI STÁTUSZ ÖSSZEFÜGGÉSE A VÁRANDÓSOK KÖRÉBEN

Felmerült bennünk az a kérdés, hogy a fiatal életkor önmagában is, vagy csak az iskolai végzettségen, gazdasági aktivitáson, párkapcsolati helyzeten vagy egyéb változókon keresztül idézi elő a társadalmi-gazdasági hátrányos helyzetet. Ezért a 15–49 éves várandósok körében azt is megpróbáltuk körüljárni, hogy egyes kiválasztott háttértényezőket kontrollálva, maga a fiatal életkor hogyan befolyásolja a várandósok társadalmi-gazdasági helyzetét. De ki számít társadalmilag és gazdaságilag hátrányos helyzetűnek és ki nem? Hogyan lehetne ezt operacionalizálni, van-e egy olyan változó – és melyik az – amelyre azt mondhatnánk, hogy a társadalmi-gazdasági helyzetnek ez a releváns mutatója, és ez igaz a várandósok esetében is? Ezen kétségeink enyhítése céljából a várandósok (tehát nemcsak a 20 év alatti, hanem az összes, 8287 várandós) társadalmi-gazdasági helyzetének egy mutatóba történő sűrítéséhez több változót is felhasználtunk a Kohorsz '18-adatfelvételtől. A társadalmi-gazdasági helyzet megragadásához egy olyan mutatót képeztünk

főfaktorelemzés segítségével, amely magába sűrítette mind az iskolai végzettség (1=érettségi vagy magasabb, többi 0), foglalkozási státusz (1=önálló vagy szellemi foglalkozású; többi 0), személygépkocsi-tulajdon (1=van; többi 0), és háztartási ekvivalens jövedelem (1=átlag fölött; 0=átlag alatt) jellemzőket⁸. Ebben az elemzésben elsősorban nem a társadalmi-gazdasági helyzet különböző szintjeinek szórását kívánjuk becsülni (noha az is érdekes kérdés), hanem a várandósokat szeretnénk csoportosítani, és meghatározni, kit soroljunk be hátrányos társadalmi-gazdasági helyzetűnek és kit nem. A várandósok ezen két csoportját a létrehozott főfaktor segítségével hoztuk létre, mégpedig úgy, hogy azokat a várandósokat soroltuk be *hátrányos helyzetűnek*, akik ezen index átlaga alatti (a várandósok 45%-a), és azokat *nem hátrányos helyzetűnek*, akik az átlaga fölötti értékeket vettek fel (a várandósok 55%-a). Logisztikus regressziós elemzéssel pedig azt próbáljuk megbecsülni, mekkora a valószínűsége annak, hogy a várandós a hátrányos társadalmi-gazdasági helyzetűek csoportjába tartozzék, ha ismerjük, hogy a várandós melyik életkori csoportban van, milyen a párkapcsolati helyzete, gazdasági aktivitása, nemzetisége és melyik régióban él.⁹

Az eredmények azt jelzik, hogy az életkor és a többi bevont változó közötti interakciós hatások nem szignifikánsak, ellenben az összes bevont kovariáns szignifikánsan növeli (vagy csökkenti) a hátrányos társadalmi-gazdasági helyzetű csoporthoz tartozás valószínűségét. A logisztikus regressziós elemzés első modellje csak a várandós életkori csoportját tartalmazza. Ennek a modellnek a „magyarázó ereje” (amely tulajdonképpen azt jelzi, hogy a bevont független változóval a lehető legrosszabb illeszkedést mennyire sikerült javítani) azonban alig 7% (6. táblázat, Model 1). A második modell tartalmazza a bevont kontrollváltozókat, és ennek a modellnek a magyarázó ereje már 31% (6. táblázat, Model 2).

⁸ Több gazdasági és társadalmi helyzetet leíró változóval indultunk neki a főfaktor elemzésének: befejezett iskolai végzettség, gazdasági aktivitás, foglalkozási státusz, szubjektív jövedelmi helyzet, anyagi helyzettel való elégedettség, lakástulajdon, személygépkocsi, illetve nyaraló tulajdonlása, településméret és háztartási ekvivalens jövedelem, de a végső elemzésből elhagytuk azokat, amelyek nem járultak hozzá szignifikánsan a modell magyarázóerejének növeléséhez. Az eredménytáblák azt jelezték (Scree plot), hogy a megmaradt változók alapján egyértelműen elkülöníthető egy főfaktor. Ezen változók közötti korrelációk szignifikánsak (Pearson Correlation Sig. <0,000 minden esetben), és az értékük 0,319–0,648 között mozog. A főfaktorelemzés illeszkedését jelző mutatók értékei jók: Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy: 0,745; Bartlett's Test of Sphericity Sig. <0,000, és a főfaktor a változók varianciájának 59,6%-át magyarázza. A főfaktor és összetevőik közötti korrelációs értékek magasak: iskolai végzettség (0,852), foglalkozási státusz (0,827), háztartási ekvivalens jövedelem (0,714), személygépkocsi-tulajdon (0,682).

⁹ A lineáris regressziós elemzések is megerősítették a következtetéseinket. Ha a főfaktoralapú képzett, folytonos társadalmi hátrányos helyzet-változót tekintjük függő változónak (és nem a dichotomizált változatát), a lépésenként bevont (ugyan-ezen) magyarázóváltozók lépésről lépésre növelik a modell magyarázóerejét (R² értéke 11,1-ről 33,4%-ra növekedett a végső modellben); minden változó hatása szignifikáns és a végső modellben is az marad: a 20 év alatti életkor, az élettársi vagy LAT/partner nélküli kapcsolat, a kevésbé fejlett vidéki régióban lévő lakóhely, továbbá a roma nemzetiséghez tartozás szignifikánsan csökkenti, míg az anya gazdasági aktivitása (gazdaságilag aktív vagy nem) szignifikánsan növeli a várandósok és háztartásuk társadalmi-gazdasági státuszát.

Az életkori csoporthoz (fiatalkorú vagy nem) tartozás ismerete erőteljesen javítja az esetek helyes besorolásának valószínűségét, akárcsak a többi változóé. A harmadik modellben (ezt nem ábrázoltuk) vontuk be az életkori csoport és a többi kovariáns interakciós hatásait, de ez a bővítés nem javított a modell illeszkedésén ($R_L^2=31\%$), és a bevont interakciós változók hatása sem volt szignifikáns.

6. táblázat: A várandósok hátrányos társadalmi-gazdasági helyzetét magyarázó logisztikus regressziós elemzés modellje^a

	Model 0	Model 1		Model 2	
	Exp(B)	Exp(B)	Parciális R	Exp(B)	Parciális R
Constant	,827	,718		1,380	
Várandós korcsoportja (14–19 éves)		20,832	0,091	34,916	0,059
Párkapcsolat (házas)					
Élettárs				2,729	0,165
Külön élő partner				4,572	0,064
Nincs partnere				8,701	0,070
Munka (van állása)				,100	–,291
Régió (Közép-Magyarország)					
Fejlett vidéki megyék				2,111	0,098
Kevésbé fejlett vidéki megyék				2,425	0,118
Nemzetiség (nem roma)					
Roma				8,200	0,093
Nem tudjuk				1,058	0,000
-2LL(0)	11413,422				
-2LL(i)		10623,555		7907,653	
Model chi2		789,867		3505,769	
Block sign.		0,000		0,000	
Modell magyarázóereje R_L^2		0,069		0,307	

^a A szürke alapon jelölt exp(B) értékek szignifikánsak 0.000 szinten. A parciális R-együttható az adott kovariáns relatív fontosságát mutatja a többihez képest a modellben és ezzel a képlettel számoljuk:

$(B \text{ előjele}) * \sqrt{\frac{B^2 \cdot R^2}{1 - R^2}}$, ahol B a logisztikus regressziós elemzésbe bevont kovariáns B regressziós együtthatója, Wald a Wald mutatója, df a szabadságfoka, és -2LL(0) a kiinduló log-likelihood függvény értéke. Az RL2-statisztika azt fejezi ki, hogy a független változók bevonása a modellben milyen mértékben csökkenti a -2LL(0) kiinduló log-likelihood függvény értékét. A statisztika értéke 0 és 1 között mozog.

Forrás: Kohorsz '18, várandós és fél éves kutatás. Saját számítás.

Nézzük a 2. modellbe bevont változók *esélyhányadosait* ($\text{Exp}(B)$). Az életkori csoport mellett álló 34,92-es esélyhányados azt jelzi, hogy ha kontroll alatt tartjuk a párkapcsolati helyzetet, a gazdasági aktivitást, a nemzetiséget és a lakóhely régióját, akkor a fiatalok, 14–19 éves várandósok között 34,92-szor akkora valószínűséggel találunk alacsony társadalmi-gazdasági helyzetű egyént, mint a 20 éves vagy ennél idősebb várandósok körében.¹⁰ Ha azonban a kovariánsok egymással összemérhető hatásait kifejező *parciális R-együtthatók* értékeit hasonlítjuk össze, azt látjuk, hogy az életkor relatív fontossága a legkisebb, míg a foglalkoztatottsági helyzeté a legnagyobb, ami arra utal, hogy a hátrányos helyzetnek a munkaerőpiaci szituáció a legfontosabb előjelzője, hiszen ez a legfontosabb kovariáns a modellben. Az életkor tehát lényeges, de nem a leglényegesebb előjelzője a hátrányos helyzetnek: az elemzésbe bevont változók közül a munkaerőpiacnak van rá a legnagyobb hatása.

ÖSSZEZÉS ÉS KÖVETKEZTETÉSEK

A szakirodalom áttekintése azt jelezte számunkra, hogy a fiatalok hátrányosabb helyzetűek a nem várandós kortársaikhoz képest. A Kohorsz '18-kutatásban részt vevő fiatalok országos szintű, reprezentatív adatait elemezve tanulmányunkban mi is hasonló következtetésekre jutottunk. A fiatalok alacsony iskolai végzettségűek: míg kétharmaduk legfeljebb a 8 általánost járta ki, addig szakiskolai, szakmunkás végzettsége alig 9%-nak, ennél magasabb végzettsége, érettségije pedig még ennél is kevesebbnek, 5%-nak van, ezzel messze elmaradva a kortársaik körében mért országos arányoktól. Életkorukból fakadóan gazdasági aktivitási státuszuk is alacsony: 79%-uk eltartott, illetve soha nem dolgozott, és azok többsége (56%), akik dolgoznak vagy valaha dolgoztak (17–19 évesen) betanított munkásként végezte tevékenységét. Hasonlóan az 1983-as vizsgálat során megállapítottakhoz (Pongrácz, 1987a), mi is azt találtuk, hogy a fiatalok hátrányos helyzetűek a nem roma kérdés: a nemzetiségüket megjelölő fiatalok 55%-a nem romának vallotta magát, ugyanakkor fontos látnunk, hogy a várandósok 16%-ának nem ismerjük a nemzetiségét. A fiatalok relatív többsége (37%) egy családos, párkapcsolaton alapuló háztartásban, egyharmada pedig a szüleivel él. A háztartási ekvivalens jövedelmi ötödök alapján a fiatalok ház-

¹⁰ A nemzetiségüket nem bevallók körében (az esélyhányados hatása nem szignifikáns) éppen akkora a hátrányos társadalmi-gazdasági helyzetű fiatalok aránya, mint a nem roma nemzetiségűek (a referenciakategória) körében.

tartásainak relatív többsége a legalsó jövedelmi ötödbe tartozik, és ez inkább igaz azokra a háztartásokra, amelyekben a fiatalok a szüleikkel élnek együtt. Közel kétharmaduk (65%) a kevésbé fejlett vidéki megyékben él (Baranya, Békés, Borsod-Abaúj-Zemplén, Hajdú-Bihar, Heves, Jász-Nagykun-Szolnok, Nógrád, Somogy és Szabolcs-Szatmár-Bereg), a 84%-uk 20 ezer főnél kisebb lélekszámú településen.

Az élettársi kapcsolatok elterjedése a Kohorsz '18-kutatásban részt vevő várandósok párkapcsolati helyzetének megoszlásán is egyértelműen látszik, hiszen közel háromnegyedük élettársi kapcsolatban él. Inkább a 17 év felettiek élnek házasságban, míg az együtt élő párkapcsolat nélküli várandósság inkább a 18 éven aluliakra jellemző. Így az életkorból és a párkapcsolati helyzetből fakadó hátrányok a tinédzsereknél erőteljesen összekapcsolódnak. A fiatalok gyermekeinek túlnyomó többsége (90%-a) házasságon kívül fog születni, és a házasságban született gyermekek szülei is fele arányban a fogantatás után kötöttek házasságot, az élettársi kapcsolatban élőknek pedig 17%-a költözött össze párjával a fogantatás után. Azaz úgy tűnik, hogy a fogantatás után a fiatalok közel kétharmada stabilizálta a kapcsolatát vagy házassággal, vagy azzal, hogy összeköltözött párjával. A gyermek születéséig további kapcsolatok szorosabbá válása is várható, ugyanis a kérdés idején élettársi kapcsolatban élők közül a többség tervezi a házasságkötést (63%), míg a külön élők döntő többsége (90%) az összeköltözést. A párkapcsolatok anyagi helyzetének stabilitása szempontjából fontos adalék, hogy a fiatalok partnerei előnyösebb társadalmi-gazdasági helyzetben vannak, mint maguk a várandósok: idősebbek, magasabb iskolai végzettségűek és foglalkoztatottak.

Hierarchikus klaszterelemzéssel próbáltuk megválaszolni azt a kérdésünket, hogy vajon a fiatalok egységes csoportot alkotnak-e, vagy elkülöníthetők bizonyos jellemzők mentén különálló csoportokba. Az eredmények egy háromklaszteres felosztás fele mutattak, amelyben a fiatalok leginkább az életkoruk és a partnerkapcsolati helyzetük alapján különböznek egymástól. Ez a felosztás arra utal, hogy a fiatalok mintegy 18%-a különösen hátrányos helyzetű, hiszen nincsen együtt élő partnere, amennyiben van, abban az esetben is a partner az esetek kis hányadában dolgozik, miközben a várandós nőknek sincs munkájuk. Élesen elválik tőlük a második csoport, amelynél várhatóan együtt élő párkapcsolatba érkezik a gyermek, és a partnerek 79%-a dolgozik. Náluk mind az életkor, mind az egyéb változók szerint előnyösebb helyzetben vannak a harmadik, többnyire már nagykorú nőkből álló csoport tagjai.

Felmerült bennünk az a kérdés, hogy a fiatal életkor önmagában is, vagy csak az iskolai végzettségen, gazdasági aktivitáson, párkapcsolati helyzeten vagy egyéb változókon keresztül idézi elő a társadalmilag, gazdaságilag hátrányos helyzetet. Regressziós elemzéseink azt jelezték, hogy ha kontroll alatt tartjuk a párkapcsolati helyzetet, gazdasági aktivitást, nemzetiséget és a lakóhely régióját, akkor a 14–19 éves várandósok között 34,92-szor akkora valószínűséggel találunk alacsony társadalmi-gazdasági helyzetű egyént, mint a 20 éves vagy ennél idősebb várandósok körében. Ugyanakkor azt is láttuk, hogy a többi kovariánshoz képest a fiatal életkornak a legkisebb a hatása, főleg ahhoz képest, hogy a várandósnak van-e vagy nincs állása.

Az a tény, hogy önmagában a fiataalkori gyermekvállalás – tehát az életkor – is nagymértékben összefügg a hátrányos helyzettel, komoly társadalmi problémát jelez, hiszen a vállalt gyermekek nagy eséllyel maguk is hátrányos helyzetűek lesznek. Tanulmányunkban ráadásul a fiataalkori várandósságoknak csak egy részét tudtuk megragadni, hiszen nem elemeztük azokat a várandósokat, akik terhességmegszakításon esnek át. Ugyanakkor ők (vagyis a 20 év alattiak) alkotják az abortuszon átesettek 17,5%-át (a terhességmegszakítások 6,2%-a a 18 év alattiakat érinti)¹¹. Fontos lenne tehát különböző, az érintett korosztályt célzó programokat indítani, és ezek eredményeképpen arra törekedni, hogy csökkenjen a fiataalkori teherbeesés mértéke. Nemzetközi tapasztalatokat felhasználva, felvilágosító programokkal, a fogamzásgátlási kultúra növelésével, és a fogamzásgátlók könnyebb elérhetőségével megcélozható lenne, hogy kevesebb fiatal nő legyen akarata ellenére várandós, illetve ha már megtörtént, nagyon fontos lenne támogatni az oktatási rendszerben való részvételüket. Ez nemcsak az ő saját életkilátásaikat növelné számottevően, hanem a megszületendő gyermekek szegénységi kockázatát is csökkentené.

¹¹ KSH Demográfiai táblázó adatbázis, 2018-as adat.

IRODALOM

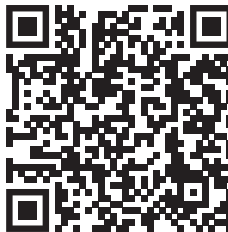
- Bradshaw, J., Finch, N., & Miles, J. N. V. (2005). Deprivation and variations in teenage conceptions and abortions in England. *Journal of Family Planning and Reproductive Health Care*, 31(1), 15–19. <https://doi.org/10.1783/0000000052973022>
- Duda, R. O., Hart, P. E., & Stork, D. G. (2001). Pattern classification (2nd ed). Wiley.
- Everitt, B. (Ed.). (2011). Cluster analysis (5th ed). Wiley.
- Fullerton, D., Dickson, R., Eastwood, A. J., & Sheldon, T. A. (1997). Preventing unintended teenage pregnancies and reducing their adverse effects. *Quality and Safety in Health Care*, 6(2), 102–108. <https://doi.org/10.1136/qshc.6.2.102>
- Gyukits, Gy. (2003). Gyermekvállalás a nagyvárosi szegénynegyedben élő fiatalok körében. *Szociológiai Szemle*, 2, 59–83.
- Gyukits, Gy. (2009). A szegénységben élő fiatalok anyák életminősége és a szociális ellátórendszer. *Publicaciones Universitatis Miskolciensis*, 2009–179.
- Gyukits, Gy. (2015). *A fiatalok terhesség és gyermekvállalás a mélyszegénységben élők körében, különös tekintettel Borsod-Abaúj-Zemplén megyére*. Miskolci Egyetem BTK Szociológiai Intézet. Miskolc-Egyetemváros 2015. 135–157.
- Humlum, M. K., Kristoffersen, J. H. G., & Vejlin, R. (2017). College admissions decisions, educational outcomes, and family formation. *Labour Economics*, 48, 215–230. <https://doi.org/10.1016/j.labeco.2017.08.008>
- Imamura, M., Tucker, J., Hannaford, P., da Silva, M. O., Astin, M., Wyness, L., Bloemenkamp, K. W. M., Jahn, A., Karro, H., Olsen, J., Temmerman, M., & on behalf of the REPROSTAT 2 group. (2007). Factors associated with teenage pregnancy in the European Union countries: A systematic review. *The European Journal of Public Health*, 17(6), 630–636. <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckm014>
- Jones, E. F., Forrest, J. D., Goldman, N., Henshaw, S. K., Lincoln, R., Rosoff, J. I., Westoff, C. F., & Wulf, D. (1985). Teenage Pregnancy in Developed Countries: Determinants and Policy Implications. *Family Planning Perspectives*, 17(2), 53–63. JSTOR. <https://doi.org/10.2307/2135261>
- Kapitány, B. (2018). *Az alapsokaság meghatározásának, a minta kialakításának gyakorlati lépései*. In *Kohorsz '18 Magyar Születési Kohorszvizsgálat módszertani leírás. A várandós kutatási szakasz előkészítése* (pp. 11–18). KSH Népeségtudományi Kutatóintézet Kutatási Jelentések 99. <https://www.demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/kutatasijelentesek/article/view/2719/pdf>
- Kelly, M. P. F. (1994). Towanda's triumph: Social and cultural capital in the transition to adulthood in the urban ghetto. *International Journal of Urban and Regional Research*, 18(1), 88–111.
- Kiernan, K. E. (1997). Becoming a young parent: A longitudinal study of associated factors. *The British Journal of Sociology*, 48(3), 406–428.
- Kiernan, K.E. (1980). Teenage motherhood—Associated factors and consequences—The experiences of a british birth cohort. *Journal of Biosocial Science*, 12(4), 393–405. <https://doi.org/10.1017/S0021932000013006>
- Központi Statisztikai Hivatal (2011). *Népszámlálás 2011. Módszertani megjegyzések, fogalmak*. <http://www.ksh.hu/nepszamlalas/docs/modszertan.pdf>

- Központi Statisztikai Hivatal (2018). *Demográfiai évkönyv 2017*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- Központi Statisztikai Hivatal (2019). *Demográfiai évkönyv, 2018*. Budapest: Központi Statisztikai Hivatal.
- Makay, Zs. (2019). *Fiatalkori gyermekvállalás Magyarországon (No. 1; KorFa)*. KSH Népeségtudományi Kutatóintézet. <https://www.demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/korfa/issue/view/570>
- Mollborn, S. (2017). Teenage Mothers Today: What We Know and How It Matters. *Child Development Perspectives*, 11(1), 63–69. <https://doi.org/10.1111/cdep.12205>
- Mooi, E., Sarstedt, M., & Mooi-Reci, I. (2018). *Market research: The process, data, and methods using Stata*. Springer. <https://www.guide-market-research.com/stata/downloads/>
- Murinkó, L., & Rohr, A. (2018). Párkapcsolatok, házasságkötés. In J. Monostori, P. Őri, & Z. Spéder (Eds.), *Demográfiai Portré 2018. Jelentés a magyar népesség helyzetéről* (pp. 9–28). KSH Népeségtudományi Kutatóintézet.
- Polis, C. B., & Jones, R. K. (2018). Multiple contraceptive method use and prevalence of fertility awareness based method use in the United States, 2013–2015. *Contraception*, 98(3), 188–192. <https://doi.org/10.1016/j.contraception.2018.04.013>
- Pongrácz, T. (1983). *Fiatalkori terhességek társadalmi, demográfiai vizsgálata* (KSH Népeségtudományi Kutatóintézet Kutatási Jelentések 13). <https://www.demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/kutatasijelentesek/issue/view/361>
- Pongrácz, T. (1987a). Serdülőkori terhesek demográfiai jellemzői és a családi környezet szocializáló hatása. *Demográfia*, 30(2–3), 273–290.
- Pongrácz, T. (1987b). *Serdülőkori terhességek társadalmi-demográfiai vonatkozása* (KSH Népeségtudományi Kutatóintézet Kutatási Jelentések 32). <https://www.demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/kutatasijelentesek/issue/view/380>
- Pongrácz, T., & S. Molnár, E. (1986). A 18 éven aluli házasságban élő anyák társadalmi-demográfiai, egészségügyi jellemzői. KSH Népeségtudományi Kutatóintézetének és az MTA Demográfiai Bizottságának közleményei (1963–1988), (63).
- Pongrácz, T., & S. Molnár, E. (1987). *A 18 éven aluli házasságban kívül született anyák társadalmi, demográfiai és egészségügyi jellemzői*. KSH Népeségtudományi Kutatóintézetének és az MTA Demográfiai Bizottságának közleményei, 64.
- Pongrácz, T., & S. Molnár, E. (1994). *Serdülőkorban született anyák társadalmi, demográfiai jellemzőinek longitudinális vizsgálata* (KSH Népeségtudományi Kutatóintézet Kutatási Jelentések 53). <https://www.demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/kutatasijelentesek/issue/view/402>
- Skinner, S. R., & Marino, J. L. (2016). England's Teenage Pregnancy Strategy: A hard-won success. *The Lancet*, 388(10044), 538–540. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(16\)30589-X](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(16)30589-X)
- Social Exclusion Unit. (1999). Teenage pregnancy: Report by the Social Exclusion Unit presented to Parliament by the Prime Minister by command of Her Majesty, June 1999.
- Spéder, Zs. (2005). Az élettársi kapcsolat térhódítása Magyarországon és néhány szempont a demográfiai átalakulás értelmezéséhez. *Demográfia*, 48(2–3), 187–217.
- Suri, K. B. (1994). The Problem of Teenage Pregnancy: An Educational Imperative. *Journal of Multicultural Social Work*, 3(3), 35–48. https://doi.org/10.1300/J285v03n03_03

- Szabó, L., Boros, J., Fábíán, I., Gresits, G., Hortobágyi, A., Kapitány, B., Kis, R., Kopcsó, K., Leitheiser, F., Rohr, A., Spéder, Z., & Veroszta, Zs. (2020). *Várandós kutatási szakasz. Technikai riport. Kohorsz '18 Magyar Születési Kohorszvizsgálat (KSH Népeségtudományi Kutatóintézet Kutatási Jelentések102)*. <https://www.demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/kutatasijelentesek/article/view/2789/2691>
- Tan, P. L. (2017). The impact of school entry laws on female education and teenage fertility. *Journal of Population Economics*, 30(2), 503–536. <https://doi.org/10.1007/s00148-016-0609-9>
- Wellings, K., Palmer, M. J., Geary, R. S., Gibson, L. J., Copas, A., Datta, J., Glasier, A., Scott, R. H., Mercer, C. H., Erens, B., Macdowall, W., French, R. S., Jones, K., Johnson, A. M., Tanton, C., & Wilkinson, P. (2016). Changes in conceptions in women younger than 18 years and the circumstances of young mothers in England in 2000–12: An observational study. *The Lancet*, 388(10044), 586–595. [https://doi.org/10.1016/S0140-6736\(16\)30449-4](https://doi.org/10.1016/S0140-6736(16)30449-4)
- World Health Organization (2018). *Adolescent Pregnancy Fact Sheet*. https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/112320/WHO_RHR_14.08_eng.pdf EZ 2014-ES

MELLÉKLET

1. melléklet: A 20 év alatti várandósok megoszlása demográfiai, társadalmi összetevők szerint

<https://demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/demografia/article/view/2814/2703>

2. melléklet: A 20 év alatti várandósok klasztereinek leírása, %

<https://demografia.hu/kiadvanyokonline/index.php/demografia/article/view/2814/2704>

TEENAGE PREGNANCY: HOW PREVALENT IS SOCIAL DISADVANTAGE AND WHAT ARE THE FACTORS BEHIND?

ABSTRACT

The prevalence of early motherhood has decreased in the last decades, but its social consequences are still of great importance. Using data from the Hungarian Birth Cohort Study (Cohort '18), this article looks at the social status of women below 20 who are in the seventh month of their pregnancy at the time of data collection in 2018–2019. The main questions are: to which extent this group of young mothers is socially disadvantaged? Are there any differences between them in this regard, is there a group in a more favourable situation than the others? To which extent can the social disadvantage be explained by their young age?

The results show that youth pregnancy is still strongly associated with social disadvantage: the educational attainment of these women is low, even compared to their peers; their partnership situation is often uncertain, since almost 20% of them have no co-resident partner; nine out of ten children will be born out of wedlock; and the income of half of these young women is in the lowest quintile when looking at equivalent household income. Results of cluster analysis show that the group of these women is not homogeneous concerning their social disadvantaged status. A group in an even less favourable situation can be distinguished on the basis of partnership status: 18% of the pregnant young women – mainly minors – do not have a cohabiting partner and are financially more disadvantaged than the others. Regression analysis has shown that, compared to all pregnant women of any age, low age itself is an important covariate of low social status. Those below 20 have 35% more probability of being disadvantaged than the “older” pregnant women. Besides, several other factors influence low social status, among which labour-market position is the most important one.

Keywords: adolescent pregnancy; fertility; disadvantaged social status; Cohort '18.